

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ

DENİZLİ YATAĞAN Tarih ve Kültür Sempozyumu

ÖZET BİLDİRİ KİTAPÇIĞI
25-27 Ekim 2024

ULUSLARARASI
DENİZLİ YATAĞAN
TARİH VE KÜLTÜR
SEMPOZYUMU

ÖZET BİLDİRİ KİTAPÇIĞI
25-27 EKİM 2024

T.C.
PAMUKKALE
ÜNİVERSİTESİ

İSLAMİ
İLİMLER
ENSTİTÜSÜ

&

İLAHİYAT
FAKÜLTESİ

&

İNSAN VE
TOPLUM
BİLİMLERİ
FAKÜLTESİ

Gümüşev Yayıncılık

Kitabın Adı

Uluslararası Denizli Yatağan Tarih ve Kültür Sempozyumu Özet
Bildiri Kitapçığı

Editör

Prof. Dr. Mürteza BEDİR
Prof. Dr. Yasemin BEYAZIT
Prof. Dr. Osman AYDINLI
Doç. Dr. Harun ABACI
Doç. Dr. Mahmut YAZICI

Yayına Hazırlayan

Murat Kubilay YÜCETÜRK

Kapak

Mehmet KALKAN

Dizgi

Harun ABACI

ISBN

978-605-5779-45-0

1. Baskı - İstanbul Ekim 2024

Baskı Cilt

Ege Basım

Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Cad. No: 4 Ataşehir İstanbul

Tel: (0216) 4704470

www.egebasim.com.tr

İsteme Adresi

Gümüşev Yayıncılık

Merdivenköy Mah. İmam Ramiz Sok. No 39/A Kadıköy İstanbul

Tel: (0216) 4670385 Fax: (0216) 4672327

www.gumusev.com.tr www.mebsut.com

İÇİNDEKİLER

Yatağan'ın (Denizli) Coğrafyası: Coğrafyanın Tarih ve Kültür Üzerine Etkisi / Dr. Öğr. Üyesi Oruç BAYKARA.....	1
İlk Türk Fetihleri ve Selçuklu Döneminde Yatağan Yöresi / Doç. Dr. İbrahim BALIK.....	2
XVI. Yüzyılda Yatağan / Prof. Dr. Mehmet Yaşar ERTAŞ.....	3
Kadim Türk Metallurji Geleneği: 'Demirci-Savaşçı Alp' Yatagan Baba'dan Yatagan Kılıncına / Prof. Dr. Tarık BAYKARA.....	4
Cumhuriyet Döneminde Yatağan / Dr. Muhammet OĞUR.....	5
Bulgaristan Arşivlerinde Yatağan ve Çevresiyle İlgili Belgeler / Dr. Orlin Sabev.....	6
Muhammed Kudsi Bozkır ve Yatağan'a Etkisi / Mustafa Salim GÜVEN.....	7
1501 Yılında Donuzlu Karaağaç (Acıpayam)'ta Yer Alan Vakıflar / Prof. Dr. Behset KARACA.....	8
Denizli Yatağan Tarihi Mezar Taşları / Prof. Dr. Mustafa BEYAZIT.....	9
Denizli Basın Tarihinde Yatağan Dergisi ve Önemi / Doç. Dr. Selim PARLAZ.....	11
Prof. Dr. Cevat Akşit'in Düşünce Dünyası / Prof. Dr. Abdüsselam ARI.....	12
Yatağanlı Bir Tarihi: Prof. Dr. Tuncer Baykara / Prof. Dr. Turan GÖKÇE.....	13
İki Köy Kökenli Alim: Togan ve Baykara / Doç. Dr. Ahat Salihov.....	14
Dr. Baha Akşit'in Türk Siyasetindeki Yeri / Dr. Öğr. Üyesi Nezahat BELEN.....	15
Kırgızistan'da / Batken'de Bir Köy Hayatı ve Yatağan / Dr. Öğretim Üyesi Zuhra ALTYMYSHOVA.....	17
Serinhisar Merkez ve Bağlı Yerleşim Birimleri Ağızlarında Şimdiki Zaman Biçimleri / Araştırmacı-Yazar Yaşar ÇAGBAYIR.....	18
İslami İlimler Enstitüsü Kütüphanesindeki Yazma Eserlerde Bulunan Mühürler Hakkında Değerlendirme / Dr. Öğretim Üyesi Yılmaz ŞENTÜRK.....	19
Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü Kütüphanesi'nde Bulunan Kıraat ve Tecvid ile İlgili Yazma Eserlerin Tavsif ve Tanıtımı / Doç. Dr. Harun ABACI.....	20
İslami İlimler Enstitüsü Kütüphanesi'ndeki Fıkıh Eserlerin Tasnifi ve İslam Siyaset Düşüncesinin Kayıp Hazinelelerinden Kadı Burhaneddin el-İhna'nin (ö.777/1375) <i>Tezkiretü'l-hükkâm</i> İsimli Eserinin Tanıtımı / Dr. Dursun KARAMAN - Dr. Abdurrahim BİLİK.....	21
Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü Kütüphanesi'nde Bulunan Mantık ve Münazara Alanındaki Eserlerin Tasnif ve Tanıtımı / Arş. Gör. Kübra OĞUZ - Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahim BİLİK.....	23
Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü Kütüphanesi'nde Yer Alan Tasavvufa Dair Yazma Eserler ve Ali el-Kârî'nin <i>Ta'lika alâ Ba'zi Muğlikati Âdabi'l-mürîdîn</i> Adlı Eserinin Önemli El Yazma Nüshası / Doktorant Soner KOCAOĞLU.....	24
Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Kütüphanesi'ndeki Hadis El Yazmaları ve Buhârî'nin <i>es-Sahih</i> 'inin 825 Yıllık Nüshası / Doç. Dr. Mahmut Yazıcı.....	25
Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü Kütüphanesi'nde Bulunan Arap Dili ve Belagatı ile İlgili Yazma Eserler / Doç. Dr. Ahmet TOPAL - Dr. Necmettin ÖZTÜRK.....	26
Yatağan Medresesi'nden Günümüze Ulaşan Akaid-Kelâm Eserleri Bağlamında Medresenin Kelâmî Tavrı / Arş. Gör. Zübeyir UÇTAŞ.....	27

Gömülü Teori Bağlamında Bir Kültür Analizi: “Yatağan” Kelimesine Atfedilen Yerleşim Yeri ve Kılıç Anlamlarına İlişkin İçerik Analizi / Hüseyin Serhan ÇALHAN	28
Geçmişten Günümüze Acıpayam Yöresi Su Değirmenleri / Arkeolog Şaban KÖK	29

Yatağan'ın (Denizli) Coğrafyası: Coğrafyanın Tarih ve Kültür Üzerine Etkisi

Dr. Öğr. Üyesi Oruç BAYKARA
Pamukkale Üniversitesi

Özet

Coğrafya, bir toplumun yaşam tarzını, düşünce yapısını ve geleneklerini şekillendiren en önemli faktörlerden biridir. Toplumlar yaşadıkları çevreye uyum sağlamak zorunda olduklarından, coğrafi koşulların kültürlerin oluşumunda ve gelişiminde belirleyicidir. Fiziki coğrafyanın, kültürün ve toplumun gelişmesinde çok çeşitli şekillerde bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Bir bölgenin coğrafyası, o yöre halkının geçimini nasıl ve nerede sağladığını, ekonomik faaliyetlerini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Bu ek olarak iklim koşulları da toplumların tarım faaliyetlerini ve yaşayış tarzlarını belir. Ayrıca bir bölgede yaşayan insanlar, buldukları coğrafyanın çeşitli yer yüzü şekilleri, hava koşulları gibi özelliklerine kendilerini uyarlayarak kültürlerini oluşturur veya dönüştürürler. Bunu yaparak insanlar pratik olarak kıyafetlerini, yaşadıkları evleri, yedikleri yiyecekleri, kullandıkları ulaşım araçlarını ve edindikleri bilgileri değiştirirler. Farklı coğrafi ortamlar, insanlara farklı zorluklar ve fırsatlar sunar. Çöller, kutuplar, dağlar veya adalar gibi zorlu koşullarda yaşayan insanlar, bu koşullara uyum sağlamak için özel davranışlar ve gelenekler geliştirebilirler. Ancak insan, sadece doğaya uyum sağlamakla kalmaz, aynı zamanda doğayı da değiştirir. Bu etkileşim sonucunda, her coğrafi ortamda kendine özgü bir kültür oluşur. Bu çalışmada Acıpayam ovasının (plato) kuzey ucunda yer alan Yatağan'ın fiziki coğrafya ve jeolojik özelliklerine değinilmiştir. Yer şekilleri, iklim ve doğal bitki örtüsü gibi coğrafi faktörlerin Yatağan'ın kültürünü ve kültürel dağılımını nasıl etkilediği vurgulanmıştır.

İlk Türk Fetihleri ve Selçuklu Döneminde Yatağan Yöresi

Doç. Dr. İbrahim BALIK
Pamukkale Üniversitesi

Özet

Türkler, Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey döneminden itibaren Anadolu'ya gelmeye başlamışlardır. Ancak bu sürecin kalıcı bir yerleşim ve iskâna dönüşmesi Malazgirt Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. Anadolu'nun orta ve doğu kesimlerinde başlayan kalıcı Türk yerleşimlerinin Batı Anadolu'ya kadar gelmesi zaman almıştır. I. Haçlı Seferi de Batı Anadolu'da kalıcı Türk yerleşimini olumsuz yönde etkileyen önemli bir faktör olmuştur.

Ancak Sultan I. Mesut döneminden itibaren Selçuklular, Anadolu'da siyasi üstünlüğü tesis etmeye başlamışlardır. Bu dönemden itibaren Türkmenler yavaş yavaş kabaca Uşak-Antalya hattına doğru sokulmaya başlamışlardır. Nitekim 8 Ocak 1148 tarihinde bölgeden geçmeye çalışan II. Haçlı Seferlerine ölümcül darbeyi buralardaki Türkmenler vurmuştur. Bölgenin fethi ve Türkleşmesinde pek çok yörede olduğu gibi Yatağan'da da bazı isimler ön plana çıkmıştır. Şüphesiz bunlardan en önemlisi tarihi kimliği hakkında çok somut veriler olmasa da kasabaya ismini veren Yatağan Baba'dır.

1. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminden itibaren Denizli'de ve güneyindeki bölgelerde Selçuklular kesin hakimiyet tesis etmişlerdir. Bu dönemden itibaren Yatağan ve çevresinde Selçuklular varlığını kuvvetlendirmişlerdir. 1243 yılında gerçekleşen Köseadağ Savaşından sonra ise doğu ve iç bölgelerden Batı Anadolu'ya çok yoğun bir Türkmen göçü yaşanmıştır. Alanya ile Denizli arasında yoğunlaşan bu Türkmen nüfusun başına geçen Mehmet Gazi, bir bağımsızlık kalkışmasında bulunmuştur. Ancak bu hareket bastırılmış ve Mehmet Bey yakalanıp öldürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İlk Türk Fetihleri, Yatağan Baba, Türkmen

XVI. Yüzyılda Yatağan

Prof. Dr. Mehmet Yaşar ERTAŞ
Sakarya Üniversitesi

Özet

XVI. yüzyılda Karaağaç-ı Gölhisar Kazası'na tabi Yatağan köyü, Acıpayam ovasının en önemli yerleşimlerinden biridir. Geçmişten günümüze kesintisiz bir şekilde varlığını devam ettirmekle beraber dönemin şartlarına bağlı olarak köyün sosyal ve ekonomik karakteri de değişmiştir. Daha önceki çalışmalarda, XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerine ait veriler paylaşılmağla birlikte bu çalışmada köyle ilgili kayıtlar Acıpayam ovasındaki diğer yerleşimlerle karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Bu bağlamda Yatağan'ın iktisadi ve demografik yapısı üzerine değerlendirmeler yapılacak ve kırsal bir yerleşim olarak köyün XVI. yüzyıldaki karakteristiği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Kadim Türk Metallurji Geleneği: ‘Demirci-Savaşçı Alp’ Yatağan Baba’dan Yatağan Kılıncına

Prof. Dr. Tarık BAYKARA
Doğuş Üniversitesi

Özet

Binlerce yıllık bir geğmişin izlerini takip edebildiğimiz, Türk “demircilik” ve “metallurji ustalık ve teknolojisini” günümüz Yatağan’ından başlayarak geğmişe doğru tarihsel Çin belgelerinde “Hsiung-nu” olarak belirtilen Hun Türk boylarının geğmişinde bulabiliyoruz. Özellikle tarihsel kaynaklarda da belirtilen “Demirci-Savaşçı Alp” geleneğinin tezahürü olarak büyük Selçuklu Komutanı Yatağan Baba ile birlikte Yatağan ve yatağan bıçağının 5000 yıllık geğmişini sezebiliyoruz. Bu “teknolojik” birikimin, en eski çağlardan bu yana izlenebilmesi ve belirlenmesi bu bakımdan büyük önem arz ediyor. Atalarımız, başta at ehlileştirme ve at binme olmak üzere, tekerlekli arabaları, kompozit yay tekniğini, keçe imalatı ve ileri metallurji teknikleri gibi yüksek önem taşıyan icat ve yenilikleri tüm Asya bozkırları boyunca yerleştirdiler ve günlük hayatta ve ticarette kullandılar. Yatağan’a has en önemli gerçekliği, Selçuklular döneminde 30’dan fazla demirci ailesi olarak bugünkü topraklara yerleşmelerinde görebiliyoruz. Hem bronz hem de demircilik üretim ve işlemesi, metallurji teknolojisi olarak böylesi gruplar halinde en doğru ve kalıcı bir biçimde yapılabilmektedir. Hammaddenin tedariki, en uygun katkı maddelerinin bulunması, en uygun işleme ve ısıl işlem koşullarının belirlenmesi ve hafızalarda yer alması, diğer destek unsurların zamanında ve istenilen evsafa tedariki (Yatağan’da boynuzların getirilmesi, kömür ve metal işleme aletlerinin tedariki ve tamiri, pazarlanması-Yatağan’da ‘Yolcular’ ile) ancak birbirini tamamlayan bir “takım” olarak yani “aileler topluluğu” olarak mümkün olabilmekte ve bununla yüzyıllara uzanan gelenek sürdürülebilmektedir. Yatağan ve yatağan bıçağı böylesi kadim bir Türk geleneğinin en önemli nişanelerindedir. Böylelikle, ihtişamlı tarihimizin sadece savaşlar, fetihler, akınlardan ibaret olmayıp, atalarımızın son derece güçlü ve zamanına göre olağandışı ileri ve üstün teknolojilere sahip olduğunu da anlamak ve bilmek durumundayız.

Cumhuriyet Döneminde Yatağan

Dr. Muhammet OĞUR

MEB İ. Cinkaya Sosyal Bilimler Lisesi

Özet

Yatağan; Türkler tarafından ilk kez 1080 yılında fethedilmiştir. Bizanslıların 1120'de bölgeye hakim olmaları ile bölgedeki Türk hakimiyeti kısa bir süre kesintiye uğramıştır. 1147 yılında yapılan Kazık Beli Savaşı ile tekrar Türklerin eline geçen Yatağan, köklü bir kültürel mirasa sahiptir. Demircilik ve bıçakçılık sanatlarının en üst düzeyde yapıldığı Yatağan'da, buna dair ilk veriler, 1703 tarihli bir vakıf kaydında yer almıştır. 1988 yılına kadar Acıpayam ilçesine bağlı bir belde olan Yatağan, 02.09.1988 tarihinde, önceleri ismi Kızılhisar olan Serinhisar'ın ilçe olmasıyla beraber buraya bağlanmıştır. Bu çalışmanın kapsamı Cumhuriyet'le beraber Acıpayam, Serinhisar ve Yatağan'da meydana gelen gelişmelerdir. Tarihi derinliği olan Yatağan'ın ve bağlı olduğu ilçelerin cumhuriyetten günümüze gelişim evrelerini açıklamak bu çalışmanın en temel amacını oluşturmaktadır. Ayrıca bu bölgedeki insanların temel geçim kaynakları arasında yer alan bıçakçılığın modernizasyon süreçlerini kavramak, bu sanat dalının bölgedeki insan yaşamı üzerine etkilerini ortaya koyabilmek de gene bu çalışmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın Yatağan ile ilgili literatüre katkı sunmak ve gelecek çalışmalar için kaynak oluşturmak amacı da vardır. Çalışmada karma desen yöntemi kullanılmış olup, nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sırasında elde edilen bulgulara göre, Yatağan kendine mahsus yapısıyla birçok yerleşim birimine örnek olabilecek bir yapıdadır. Yöre halkı yılların birikimi ile bir alanda uzmanlaşmıştır. Bu uzmanlaşma Yatağanlıları ekonomik, sosyal ve kültürel alanlar başta olmak üzere birçok alanda etkilemiş ve Yatağan'ı diğer yerleşim yerlerinden öne çıkarmıştır. Bu çalışma sonunda elde edilen veriler ve oluşacak öneriler yetkili mercilerle paylaşılacak ve Yatağan'ın gelişim ve tanınırlığına katkı sunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yatağan, Bıçakçılık, Kültürel Miras.

Bulgaristan Arşivlerinde Yatağan ve Çevresiyle İlgili Belgeler

Dr. Orlin Sabev
Bulgaristan

Özet

Bildiride Sofya Ulusal Kütüphanesi Şarki Kolleksiyonlar Bölümü'nde muhafaza olunan Yatağan ve çevresiyle ilgili belgelerin muhtevası hakkında bilgi verilecektir. Osmanlı dönemine ve çoğunlukla 19. yüzyıla ait olan bu belgelerin ışığında Yatağan ile çevresinin tarihi konusunda yeni bilgiler edinilip, buranın sosyo-ekonomik gelişmesi daha iyi anlaşılır hale gelmektedir. Bildiri, 1930'lu yıllarda Bulgaristan'a satılmış olan Osmanlı evrakın arasında bulunan bu belgelerin, tarih araştırmaları için ehemiyeti bir keza daha vurgulanılıp gelecekte daha ayrıntılı incelemeye değer oldukları ortaya koymaktadır.

Muhammed Kudsî Bozkırî ve Yatağan'a Etkisi

Mustafa Salim GÜVEN

Pamukkale Üniversitesi

Özet

Memiş Efendi ismi ile de tanınan Muhammed Kudsî Bozkırî (ö. 1269/1852), Mevlânâ Hâlid Bağdâdî'nin (ö. 1242/1827) tarikat hilâfeti verdiği Konyalı bir âlim ve Nakşbendiyye şeyhidir. İlmî icâzet silsilesi ise Osmanlı âlimlerinden Ebû Saîd el-Hâdimî'ye (ö. 1176/1762) ulaşır.

Muhammed Kudsî Bozkırî, ortaya koyduğu vizyonla başta Konya'nın köy ve kasabaları olmak üzere ulaşabildiği her yerde ilmî ve dînî hayatın gelişmesine ciddi katkı sağlamış bir şahsiyettir. Bin sekiz yüzlü yılların ilk yarısında yaşayan Bozkırî, dünyada değişimin hızlanmaya başlayacağını fark etmiş; insanı merkeze alarak bilginin yaygınlaşması, inançların zedelenmemesi ve din duygusunun gelişmesi için çalışmıştır. Bunun için de Hâlidî Nakşîlerin genel prensibi olan medrese ile tekkeyi birleştirme formülünden yararlanarak ilim ile hâli pratik hayatla buluşturmaya özen göstermiştir.

Kendisi köyde yaşayan Muhammed Kudsî'nin düşünce ve görüşleri, o hayatta iken Konya, İstanbul ve Balkanlar'a kadar ulaşmış; vefatından sonra da yetiştirdiği talebe ve müritleri vasıtasıyla geliştirilerek etkinliğini sürdürmüştür. Memiş Efendi'nin rehberliğinden beslenen ilim ile hâli, medrese ile tekkeyi birleştirme anlayışı, Hacı Mehmed Said Efendi (ö. 1334/1916) tarafından Denizli'nin Yatağan beldesine de taşınmıştır. Memiş Efendi'nin halîfelerinden Seydişehirli Hacı Abdullah Efendi'den (ö. 1320/1903) icâzet alan Mehmed Said Efendi, Hâlidî Nakşîlerin usûlüne göre Yatağan'da irşâd ve tebliğ başlanmış ve bir medrese açarak yöreye hizmet etmiştir.

Bu çalışmanın amacı, ulaşabildiğimiz yazılı ve sözlü kaynaklardan hareketle Hâlidî Nakşîlerden bir grubun dîni, milleti ve ülkesi için genel ve yerel bazda yaptıklarından bazılarını imkân ölçüsünde bir araya toplamak ve gelecek kuşaklara aktarmaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarikat, Medrese, Hâlidî Nakşbendilik, Muhammed Kudsî, Mehmed Said, Yatağan.

1501 Yılında Donuzlu Karaağaç (Acıpayam)'ta Yer Alan Vakıflar

Prof. Dr. Behset KARACA
Süleyman Demirel Üniversitesi

Özet

Donuzlu Karaağaç'ta 1501 yılında 21 vakıf eser yer almaktadır. Günümüzde burası Denizli'ye bağlı Acıpayam ve Serinhisar ilçelerinin kapladığı yere tekabül etmektedir. Avşar, Gazancılar, Büğdüz, Uçarı, Çeltükçü, Oğuz, Karaöyük, Çorum, Çöğmen, Karib ve Bostan köylerindeki vakıflar, bu köylerdeki mescitlerin imamı olanlara ve mescide harcanmaktadır. Kazada bu mescitlerin haricinde Bostanköy'de bir cami bulunmaktadır. Ayrıca birçok zaviye ve tekkenin yer aldığını görmekteyiz. Bu vakıf eserler buradaki köy ve yerleşim yerlerinin imarında, iskânında ve şekillenmesinde mühim rol oynamıştır. Özellikle zaviye ve tekkelerin gelip geçen yolcuların ihtiyaçlarının karşılandığı, misafir edildiği yerleşme merkezleri oldukları görülmektedir. Bölgenin fethedilmesinde ve Türk yerleşmesine açılmasında dervişlerin çok önemli katkıları olmuştur. Şeyh ve dervişlerin kurdukları zaviye ve tekkeler birçok köyün çekirdeğini oluşturmuştur. Bunlardan en önemlisi Yatağan'ın ortaya çıkmasında buradaki zaviyenin mühim bir yeri vardır. Yine bölge tarihinde Abdi Dede Zaviyesi önemlidir. Ayrıca buradaki vakıfların bir kısmının Hamidoğulları zamanından beri var olduğu görülmektedir.

İşte biz bu bildiride, 1501 yılında Donuzlu Karaağaç'taki vakıflar, vakıfların dağılımı, gelirleri, bölge tarihi ve kültürüne katkılarını 1501 tarihli vakıf defterine göre değerlendirmeye çalışacağız. Bu deftere ilave olarak başka arşiv belge ve kaynaklarını ve tetkik eserleri kullanarak çalışmamızı zenginleştireceğiz.

Anahtar Kelimeler: Donuzlu Karaağaç, Karaağaç-ı Gölhisar, Acıpayam, Serinhisar, Yatağan, Vakıf.

Denizli Yatağan Tarihi Mezar Taşları

Prof. Dr. Mustafa BEYAZIT

Pamukkale Üniversitesi

Özet

Denizli'nin Serinhisar ilçesi sınırlarında yer alan Yatağan Mahallesi, Denizli-Antalya karayolunun 9 kilometre doğusunda, Acıpayam Ovası'na hâkim bir yamaçta yer almaktadır. Yatağan'da Türk-İslâm dönemi, bölgenin fethinin başladığı 12.-13. yüzyıla kadar inmektedir. Yatağan bu dönemden itibaren medresesi ve demircilikteki maharetleriyle güzide beldelerimizden birisi olmuştur.

Çoğunluğu Osmanlı'nın son döneminden kaldığı anlaşılın, kültürel miras değeri taşıyan ve tamamını ele alan akademik bir yayın bulunmayan Yatağan mezar taşları, bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Bir mezar taşı hariç tüm mezar taşları, Yatağan'ın doğu çıkışında hala definlere açık olan mezarlık alanında bulunmaktadır. Mezarlıkta sınırlarını belirleyen çerçevesel mezarların yanı sıra birlikte çoğunlukla toprak mezar türü bulunmaktadır. Mezar taşlarını kendi içerisinde kadın, erkek ve çocuk mezar taşları olarak üç grupta incelemek mümkündür. Erkek mezar taşları, kitabelerinde yer alan sülale ismi, meslek ismi ya da kullanılan başlıklar ile önemli bilgiler içerirken, kadın mezar taşları bezemeleri ve kullanılan takı motifleri ile dönemin moda anlayışını, beğenisini gözler önüne sermektedir.

Tarihi mezar taşlarını bünyesinde barındıran her mezarlık gibi Yatağan Mezarlığı da geçmişle şimdiki nesilleri kaynaştıran, her bir ziyaretçinin yüreğinin derinliklerine dokunan bir nevi açık hava müzesi gibidir. Her bir mezar taşı ise süslemeleri, formları ve kitabe içerikleriyle döneminin tarihi, edebi, felsefi, coğrafî, dini ve ekonomik yansımalarını okuyabileceğimiz kültürel mirasımızın ve tarihimizin taş yansıması somut belgeleridir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Mezar Taşları, Denizli, Serinhisar, Yatağan, Acıpayam

Medrese ve Mektep Arasında: Yatağan ve Yüreğil'de Eğitimde İkili Yapı ve Sosyal Değişim

Dr. Ömer Faruk OCAKOĞLU
Kırklareli Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, Osmanlı son döneminde yaşanan modernleşme olgusunun eğitim boyutunun taşrada yaşanan yansımalarına odaklanacaktır. Osmanlı modernleşmesine ilişkin çalışmalar alternatif okuma biçimlerinin de ortaya çıktığı zengin bir literatür olarak gelişmektedir. Bu kapsamda yaşanan sürecin Batı'nın talebi ve zorlamasının ötesinde yerel aktör ve dinamiklerin etkili olduğu tercihlere dayanan boyutu ve merkezi bürokratik değişiminin yanında taşrada yaşanan toplumsal değişmelere dayanan boyutu gibi hususların da ele alındığı genişleyen bir literatürden bahsetmek mümkündür.

Bu çalışma, bu genel eğilimden de etkilenerek Osmanlı son döneminde eğitim alanında yaşanan modernleşme sürecine bölgenin kadim ve önemli medreselerinden biri olarak Yatağan Medresesi ve komşu köy olan Yüreğil'de açılan bölgenin modern anlamda ilk mektebi olan Yüreğil Mektebi üzerinden bakmayı deneyecektir. Bu kurumların seçilmiş olmasında gerek Yatağan medresesinin bölgenin kurucu medreselerinin en önemlilerinden biri olması gerekse Yüreğil Mektebi'nin kaza merkezlerinde kurulan sıbyan mektepleri ve idadilerin dışında köy merkezinde kurulan ilk mektep olması belirleyici olmuştur. Bunun yanında yakınlıklarından dolayı bu iki kurumun bölgeye nasıl bir etkide buldukları ve etkileşim içinde olduklarını da takip edebilmek mümkün olduğu için tercih edilmiştir.

Böylece Osmanlı taşrasındaki eğitim alanında yaşanan modernleşme sürecinin ve tecrübesinin toplumsal, kurumsal ve zihniyet dönüşümündeki izleri ve etkileri takip edilmeye çalışılacaktır. Bu konuda Osmanlı eğitim modernleşmesine ilişkin ilgili literatürün yanında çalışmamızın ana kaynağı olarak bölgedeki eğitim alanında yaşanan gelişmelerin birinci dereceden aktörü olan Ali Vehbi Aykota'nın Acıpayam adıyla kaleme aldığı kıymetli eseri olacaktır. Çalışmamız bu sınırlılıklar bağlamında Osmanlı taşrasında eğitim alanında yaşanan modernleşmenin dinamikleri ve etkilerini ortaya koymaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Sosyolojisi, Modernleşme, Medrese, Mektep, Toplumsal Değişme

Denizli Basın Tarihinde Yatağan Dergisi ve Önemi

Doç. Dr. Selim PARLAZ
Pamukkale Üniversitesi

Özet

Dergiler ve gazeteler yayımlandıkları dönemin yansıtıcı belgeleridir. Zaman içerisinde gerçekleşen değişim ve gelişim süreçlerini izlemek, bu süreçlerin öncesini ve sonrasını değerlendirmek, böylece tarihi olayların nedenlerine ve sonuçlarına etraflıca hakim olabilmek ve neticede konuyla ilgili sağlıklı yorumlara ulaşabilmek adına başvuru kaynaklarıdır. Bunlardan biri de 1990 yılından itibaren yayın hayatına devam eden Yatağan dergisidir. Başlangıç itibariyle Ankara’da iki ayda bir yayınlanan dergi Yatağan ve çevresini tarihsel, kültürel ve folklorik olarak ele almaktadır. Şu anda yılda 4 sayı olarak çıkan dergi, Yatağanlıların ve gönüllü Denizli’de olanların ve Denizli’de kalanların dergisi olarak yayın hayatına devam etmektedir. Son olarak 40. Sayı yayınlanmış olmakla birlikte Yatağan ve çevresinin kültür ve sanat dergisi olarak 1990 yılından itibaren bölgenin ekonomik, sosyal, kültürel ve edebi hayatına ışık tutmaktadır. Dergide yer alan yazılar yayımlandığı döneme ilişkin önemli veriler sunmaktadır. Bu çalışmada incelememizin temel kaynağını Yatağan dergisi teşkil etmekle beraber söz konusu derginin içindeki yazıların dikkate alınması suretiyle Denizli basın tarihine katkısı ve önemi, resmin bütününe aydınlatan örnekler üzerinden ortaya konmaya çalışılacaktır.

Prof. Dr. Cevat Akşit'in Düşünce Dünyası

Prof. Dr. Abdüsselam ARI
İstanbul Üniv. Emekli Öğr. Üyesi

Özet

Prof. Dr. Mustafa Cevat Akşit düşüncelerini eyleme dönüştürebilmiş bir ilim adamıdır. Bu bakımdan onun düşünce dünyasını eylemlerinden yola çıkarak okumak yanlış olmayacaktır.

Modern dönemde batılı bilginin egemenliği altında kalan bazı araştırmacıların, müsteşriklerce ileri sürülen yanlış görüşleri araştırma zahmetine katlanmaksızın benimsemesi ve savunması, tarihselciliğe kayma dini hükümlerin esnetilmesi gibi olumsuz gelişmeler karşısında Prof. Dr. Cevat Akşit kadîmi/klasiği korumaya yönelik çalışmalar ortaya koymuştur. Bu kapsamda Sünnet ve geleneğe bağlı ilim adamları yetiştirmek amacıyla 1994 yılında GAYE vakfını kurmuş ve İmam Serahsinin Mabsût adlı eserini Türkçeye tercüme ettirmiştir.

Dört yaşında babasını kaybederek hayat mücadelesine yetim olarak başlayan Prof. Dr. Cevat Akşit azim, irade ve gayretiyle karşılaştığı zorlukların üstesinden gelerek hedeflerine ulaşmayı başarmıştır. O nerede olursa olsun hangi görevde bulunursa bulunsun doğup büyüdüğü topraklarla bağıni hiç koparmamıştır.

Prof. Dr. Cevat Akşit İstanbul İmam-Hatip Lisesi'nde öğrenci iken tanıştığı Şeyh Mehmet Zahit Kotku (rh.a.) ten en üst seviyede yararlanmıştır. Onun Şeyh Kotku ile ilişkisi gitgide ileri bir boyut kazanmış ve vefatına kadar kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. O, dergâha mensup olmanın gereklerini, hayatının bir parçası haline getirerek hiç aksatmadan sürdürmüştür.

Hayatına sığdırdığı başarılarla bakıldığı zaman Prof. Dr. Akşit, alaylı ve mektepli olarak çok yönlü bir şahsiyeti temsil etmektedir. Şahsî desteklerinin yanında kurduğu vakıfla kurumsal olarak da ilme desteğini en güzel şekilde ortaya koymuştur. Bize düşen böyle bir değerın kıymetini bilip ondan azamî derecede istifade etmektir.

Yatağanlı Bir Tarihçi: Prof. Dr. Tuncer Baykara

Prof. Dr. Turan GÖKÇE
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Özet

Bölgenin önemli yerleşim birimlerinden biri olan Yatağan'ın tarihi ve kültürel boyutlarıyla ele alınacağı sempozyumda sunulmak üzere bildiri şeklinde tasarlanmış olan çalışmada 1940 yılında Yatağan'da dünyaya gelmiş olan Tuncer Baykara üzerinde durulacaktır. Baykara, Yatağanlı bir tarihçi olarak ele alınırken, sadece yazdıkları üzerinden yapılan değerlendirmelerle sınırlı kalınmayacak, aynı zamanda kendisini 1987 yılından itibaren lisansüstü öğrencisi olarak yakından tanıma imkanına sahip olan bu satırların yazarının bazı hatıraları ve gözlemleri de aktarılacaktır. Böylelikle Yatağan'ın yetiştirdiği önemli değerlerden birine dikkat çekilmiş olunacaktır.

1966'da Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden mezun olan Baykara, 1971 yılında "XI. Yüzyıla Kadar Türk Tarihinde Şehir" başlıklı tezi ile doktorasını tamamladı. Doktora sonrasında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne intisap etti. 1987 yılında Profesör kadrosuna atandığı Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden emekli oldu.

Akademik çalışmalarına erken zamanlarda Denizli ile başlamış olan Baykara, doktora tezi ile oluşturduğu zemin üzerinde eski Türk şehrinden başlayarak, Türk şehir tarihi araştırmalarına önemli katkı sağladı. Bununla birlikte Selçuklu, Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerini kapsayan oldukça geniş bir yelpazeye yayılan çalışmalarıyla da dikkat çekti. Yayımlanmış olan çok sayıda kitap ve makalesinde Türk tarihinin çeşitli boyutlarını ele almış olan Baykara, özellikle sosyal ve kültürel tarih üzerinde yoğunlaştı. Aynı zamanda akademik tarihçilik tecrübesini yansıttığı metodolojik yayınlarıyla da öne çıkan Baykara, biyografi ve tarihi coğrafyaya dair araştırmalardan onomastik çalışmalara kadar uzanan çok çeşitli alanlarda eser verdi. 2004 yılında yayımlanan "Ben Kendim Tarihçilik Yolunda Kırk Yıl" başlıklı kitabıyla da kendi mesleki tecrübesini paylaştı.

"Yatağan/Her Şeyi İle Tarihi Yaşatma Denemesi" başlığıyla 1984 yılında Tokyo'da yayımlanan kitabı sadece sempozyuma konu edilmiş olan Yatağan ile ilgili bilgi bakımından değil aynı zamanda kullanılan kaynak çeşitliliği ve zenginliği ile uygulanan yöntem bakımından da dikkati çekti. Bu yönüyle kitap sempozyumda sunulmak üzere hazırlanmış olan bildirinin de ağırlık noktalarından birini teşkil etti.

İki Köy Kökenli Alim: Togan ve Baykara

Doç. Dr. Ahat Salihov
Rusya, Başkurdistan

Özet

Meşhur tarihçi Zeki Velidi Togan ve onun tanınmış talebelerinden Tuncer Baykara köy kökenli tarihçilerdendir.

Prof. Dr. Zeki Velidi, şimdiki Rusya Federasyonunun Başkurdistan Cumhuriyeti, İşimbay ilçesi Kuzen köyünde doğmuştur. İlk tahsilini babasının medresesinde almıştır. Daha sonra eğitimine dayısı Habibneccar Üteki'nin, şimdiki Başkurdistan'ın, Gafuri ilçesine bağlı Ütek köyündeki medresesinde devam etmiştir. Böyle bir eğitim sistemi o zamanlarda tüm Rusya Müslümanları arasında yaygın olan eğitim sistemine uygundur. Yani talebeler bir medresede âlimlerden ders aldıktan, oradan mezun olduktan sonra diğer medreseye geçerek eğitimlerine devam etmişler, orada yeni âlimlerden ders almışlar veya aynı dersleri daha iyi öğrenmeye çalışmışlardır. Anlaşıldığı üzere, Zeki Velidi Kazan'daki Muhammediye medresesine gitmeden önce iki tane köy medresesinde tahsil görmüştür. Her medrese onun öğrenim sürecindeki doğal eğitim basamaklarını teşkil etmiştir.

Bilindiği gibi, Kırım'da İsmail Gaspıralı medresesinde XIX. asrın sonunda ortaya çıkan ceditçilik hareketi, yavaş yavaş tüm Rusya Müslümanları arasında yayılmaya başlamıştır. Ancak bu hareketin karşıtı olan, eski eğitim sistemini savunan kişiler de olmuştur. XX. asrın başlarında, böyle bir köy içerisinde, daha sonra tüm dünyada tanınacak tarihçi Zeki Velidi Togan yetişmiştir.

Seneler sonra İstanbul Üniversitesi'nde çalıştığı dönemde talebelerinden biri olan ve kendisi gibi köyden gelen, bugün ise Türkiye'nin tanınmış bir tarihçisi olan Tuncer Baykara'nın eğitimine de katkıda bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Zeki Velidi Togan, Tuncer Baykara, Rusya Müslümanları, Türk tarihî, Başkurtların Tarihî, Yatağan.

Dr. Baha Akşit'in Türk Siyasetindeki Yeri

Dr. Öğr. Üyesi Nezahat BELEN
Pamukkale Üniversitesi

Özet

1914 yılında Denizli Yatağan'da "Müftüler" namıyla tanınan ailenin bir ferdi olarak dünyaya gelen Baha Akşit, müderris bir dede ve babanın gözdesidir. Osmanlı devrinin bazı gelenekleri içinde büyümüş olan Baha Akşit aynı zamanda 1923 sonrası Türk İnkılabının en hızlı ve büyük değişimlerinin içinde yetişmiştir. İlk eğitimini dini ağırlıklı olarak başlayan Akşit 1925 sonrası tıp mensubu olacaktır.

Hayatı boyunca ilklerin ve değişimlerin içinde bizzat bulunmuş olan Baha Akşit doktorluk mesleğini icra ederken bir anda kendini önemli bir hareketin; demokrasi hareketinin içinde bulacaktır. Türkiye'deki 1946 sonrasının oluşum ve gelişmelerinde yine o karşımızdadır. Baha Akşit, Denizli'den Demokrat Parti milletvekili olarak seçilerek, 1951 sonrasında 1960 yılına kadar artık Ankara'da siyasetin içindedir.

Siyasi hayatına Demokrat Parti ile başlayan Baha Akşit, başlangıçta sadece partinin bir milletvekili iken kısa sürede kendisini herkese sevdirmiştir. DP Teşkilatının önemli bir kolu olan Grup İdare Kurulu'nda görev almıştır. 1953-1957 yılları arasında Grup İdare Heyeti üyesi ve 1957-1960 arası Grup Başkan Vekilliği görevini üstlenerek, partinin etkili milletvekillerinden biri olmuştur. Mecliste 9.ncü, 10.ncü ve 11.nci Dönem Denizli Milletvekilliğini yapan Akşit bu süre içerisinde, mensup olduğu partinin başkanı ve Başbakan Adnan Menderes'in güvenini kazanarak, dostları arasında yer almıştır. Zaten O'nun Adnan Menderes'le olan bu yakın münasebeti Yassıada mahkemelerinde O'nun aleyhinde kullanılacaktır. Baha Akşit sadece kendi partisinin milletvekilleri arasında değil mecliste vekili olan tüm parti temsilcileri ile daima uzlaşıcı ve olumlu yaklaşımı sebebiyle sevilen, saygı duyulan bir kişi olmuştur. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in ülkeyi idare ettiği dönemi en iyi bilenlerden birisidir. 1960 hükümet darbesini acı yönleriyle yaşamıştır. 1960 sonrasında da acı olmakla birlikte yaşadıkları vardır. 1961-1964 yılları arasında Kayseri Cezaevinde geçirdiği süre içerisinde baba-oğul ilişkisi şeklinde devam edecek Celal Bayar ile dostluğu hayatı boyunca devam etmiştir.

Siyasi hayatına bir hükümet darbesi ile ara veren Baha Akşit 1964 yılında çıkan afla özgürlüğüne kavuşmuştur. Bundan sonraki hayatını Celal Bayar ile birlikte kendilerinin ve diğer Demokrat Partililerin kaybettikleri itibarı ve hakları (özlük-siyasi) geri almak gayesinde olacaktır. Bu çalışmalarını sonucunda 1966 da mesleklerini icra etme haklarını geri almaları mücadeleleri başarı ile sonuçlanmıştır. 1975'te Siyasi Af Kanununun çıkmasında etkili olmuşlardır. Bu tarihten itibaren Baha Akşit, Celal Bayar'ın önderliğinde yeniden aktif siyaset hayatına dönecektir. Ömrü boyunca pek çok badire atlatan Baha Akşit'in hayatı yine bir başka dış nedenden 12 Eylül 1980 Darbesi ile sekteye uğrayacaktır.

Yaşadığı çalkantılı bunca yıllara rağmen sönmeyen enerjisi, insanlara karşı sevgisi bitmeyen Akşit'e, tekrar siyasete dönmesi için yapılan tekliflere rağmen, sade bir vatandaş olarak hayatını devam ettirmiştir. Kurduğu vakıf ve derneklerle vatanına bağlı, milletine saygılı bir vatandaş olarak daima hizmete hazır bir nefer gibi durmadan çalışmıştır. Gördükleri, yaşadıkları ve bildikleri ile yakın dönem Türk Siyasi tarihine kattığı bilgileri

ile yaşayan bir tarih olan Dr. Baha Akşit 27 Eylöl 1995 yılında hayata gözlerini kapamıştır. Bugün memleketi Denizli’de köyü Yatağan’da yatmaktadır. Emeklerine bu vatan minnettardır.

Kırgızistan'da / Batken'de Bir Köy Hayatı ve Yatağan

Dr. Öğretim Üyesi Zuhra ALTYMYSHOVA
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi

Özet

Anadolu ve Orta Asya'daki köy hayatı mukayese edildiğinde aradan yüzyıllar geçmesine rağmen bir çok ortak özellikler göze çarpmaktadır. Çalışmada Türkiye'nin Denizli ilindeki Yatağan ve Kırgızistan'ın Batken vilayetine bağlı Tayan köyü ele alınacaktır. Günümüzde Tayan köyü Batken ilçesi topraklarında Özbekistan sınırına çok yakın bir köydür. Tayan köyünün ismi, dayanmak kelimesinden gelmektedir. Tayan 1999 yılına kadar uzun yıllar boyunca Kırgızistan'ın Oş vilayetine bağlı idi. Tayan Soh nehrinin sağ kenarındadır ve Batken şehrinin yaklaşık 25 kilometre uzaklıkta, deniz seviyesinden 1279 metre yükseklikte yer almaktadır. Bildiride Yatağan ve Tayan köylerindeki günlük hayat, yaşam tarzı, Kırgız ve Türk gelenekleri, çeşitli törenler karşılaştırılarak tahlil edilecektir. Bu bağlamda benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Kırgızistan, Türkiye, Yatağan, Tayan, köy hayatı.

Serinhisar Merkez ve Bağlı Yerleşim Birimleri Ağzlarında Şimdiki Zaman Biçimleri

Araştırmacı-Yazar Yaşar ÇAĞBAYIR
Emekli Türk Dili ve Ed. Öğretmeni

Özet

Türkiye Türkçesi ağzlarında şimdiki zaman çekiminin kullanımı, gramer bakımından diğer ses ve şekil bilgisinin yanında ayrı bir özellik arz etmektedir. Bu konuda ağzılara ait şimdiki zaman çekimi pek çok dilbilimci ve akademisyen tarafından ayrıca ele alınıp incelenmiştir. Serinhisar ilçe merkezi ile bağlı köyleri Ayaz, Kocapınar, Yatağan ve Yüreğil’den ibaret beş yerleşim biriminde halkımızın şimdiki zaman fiil çekimini nasıl kullandığı mevcut derlemelerden tarama yaparak tespit edildi. Serinhisar merkez ağzında yazı dilinde kullanılan birinci tür “-yor” ve “yör” kullanımı yanında “r” ünsüzünün düşmesi ile “-yö” söyleyişinin yaygın olduğu görülür. Kişi eklerinde arkakik bir ünsüz olan “ñ” kullanımdadır. Söz konusu yerleşim birimlerinde de Serinhisar merkezdeki uzun “o”lu söyleyişe rastlanmaktadır. Bu durumu ile Serinhisar merkez ve köyleri ağzı ağız sınıflandırmasında Batı Anadolu Ağız Grubunun Alt Grubu dâhilindedir. Diğer yerleşim birimlerinde rastlanmayan sadece Yatağan’da tek örnek olarak “-IP+ yardımcı fiil”li şimdiki zaman çekimi “yatıPĀoturu” görülmüştür. Bunun yanında “yö”lu kullanıma ek olarak Kocapınar’da “-IP” yapılı beş ayrı “-IP-bar-/bat-”, “IP-dur-”, “-IP-otur-”, “-IP-yörü-” “IP- gel- / git-” çekim türü de mevcuttur.

Anahtar kelimeler: Türkçe Diyalektoloji, Şimdiki Zaman, Serinhisar Ağzı, Yatağan Ağzı, Kocapınar Ağzı

İslami İlimler Enstitüsü Kütüphanesindeki Yazma Eserlerde Bulunan Mühürler Hakkında Değerlendirme

Dr. Öğretim Üyesi Yılmaz ŞENTÜRK
Pamukkale Üniversitesi

Özet

Yazının bulunuşundan sonra bilginin ve kültürün taşıyıcısı olarak kitaplar insanlık tarihinin ortak belleğinde önemli bir yer tutmuştur. Kitapların matbaada basılarak neşredilmesinden evvel her kitabın elle yazılıp kopya edilerek çoğaltılması bir bilgi kaynağı olarak kitabı ayrıca değerli kılmıştır. Kitap sahiplerinin ya da vakıfların ve kurumların malik oldukları kitapları özel işaretlerle belirtmeleri kitapların değerli oluşlarına ince bir işaret olarak görülebilir. Kitapların bir kütüphaneye ait olduğunu ve o kitabın okurun sorumluluğunda olduğunu sürekli olarak hatırlatan bu ince işaretlerden en yaygını mühürlerdir.

Yazma eserlere sahip olma konusunda dünyanın sayılı ülkeleri arasında bulunan Türkiye’de devletin, üniversitelerin, bazı vakıfların ve ayrıca şahısların himayesinde birçok yazma eser kütüphanesinin varlığı bilinmektedir.

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü uhdesinde muhafaza edilen Yatağan Medresesi’nden intikal etmiş 300’ü aşkın cilt içinde 700 civarında yazma eser; son yıllarda ortaya çıkarılmış, özel bir kütüphanedir. Kütüphanenin bir kataloğu çıkarılmış, fakat eserler hakkında incelikli bir çalışma henüz yapılmamıştır.

Bu çalışma bahse konu kütüphanedeki yazma eselerde bulunan mühürleri odağına alarak; mühür sahibi şahıslar ya da kurumlar hakkında derli toplu anlamlı bir bilgiye ulaşmayı hedeflemektedir. Çalışmamızda özellikle şahıs mühürlerinin yer aldığı eserlerde belli bir kümeleşmenin olup olmadığı, şahısların edindikleri kitaplarda konularına göre özel bir tecihle bulunup bulunmadığı, gibi sorulara cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslami İlimler Enstitüsü Kütüphanesi, yazma eser, mühür.

**Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü
Kütüphanesi'nde Bulunan Kıraat ve Tecvid ile İlgili Yazma
Eserlerin Tavsif ve Tanıtımı**

Doç. Dr. Harun ABACI
Pamukkale Üniversitesi

Özet

Türkiye'nin ilk İslâmî İlimler Enstitüsü olma özelliğine sahip Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü Kütüphanesinde enstitünün kurulduğu Denizli Yatağan'daki medreseden günümüze miras kalan çok sayıda yazma eser bulunmaktadır. Kütüphanede kelim, fıkıh, hadis, Arap dili ve edebiyatı, mantık vb. İslâmî ilimlerin çeşitli alanlarına dair yazılmış eserlerin yanı sıra tespitlerimize göre tecvid ve kıraat ile alakalı 33 yazma eser mevcuttur. Bu makalede öncelikle söz konusu eserlerin tavsifi yapılacak, ardından medrese ve yazma eserler bağlamında eserler kısaca tanıtılıp Yatağan Medresesindeki tefsir eğitimine dair bazı değerlendirmelere yer verilecektir.

İslami İlimler Enstitüsü Kütüphanesi'ndeki Fıkıh Eserlerin Tasnifi ve İslam Siyaset Düşüncesinin Kayıp Hazinelelerinden Kadı Burhaneddin el-İhnâî'nin (ö.777/1375) *Tezkiretü'l- hükkâm* İsimli Eserinin Tanıtımı

Dr. Dursun KARAMAN - Dr. Abdurrahim BİLİK
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi - Trakya Üniversitesi

Özet

İslami ilimler açısından Osmanlı dönemi ilim anlayışının öne çıkan yönleri, genel olarak kendinden önceki birikimin şerh ve haşiyelerle zenginleştirilmesi ve medreseler aracılığı ile sonraki kuşaklara başarılı şekilde aktarılması olarak tanımlanmaktadır. Osmanlı döneminin İslami ilimleri merkeze alarak kurduğu ilmi, hukuki, siyasi, ekonomik ve kültürel yapının başarısı ve söz konusu alanlardaki ilmi mirasın zenginliği dikkate alındığında konuyla ilgili spesifik çalışmaların henüz istenilen seviyede olmadığını söylemek mümkündür. Yatağan Yazmaları projesi: Kendi dönemi için Ege bölgesinin etkin ve büyük ilim merkezlerinden olan Yatağan medresesinin ilmi mirasını gün yüzüne çıkarmayı ve araştırmacıların istifadesine sunmayı hedeflemektedir.

Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü Kütüphanesinde, aynı zamanda enstitünün de bulunduğu Denizli Yatağan'daki medreseden günümüze intikal eden çok sayıda yazma eser mevcuttur. Bununla beraber günümüzde mevcut yazma eser listeleri içerisinde Yatağan Medresesinde yer alan yazma eserler bulunmamaktadır. Bu çalışma kapsamında Yatağan Medresesinde Fıkıh alanındaki yazma eserlerin listesi hazırlanacak ve söz konusu yazma eserler tanıtılacaktır. Böylece Ege bölgesinin kendi dönemindeki önemli ilmi merkezlerinden biri olan Yatağan Medresesinde Fıkıh alanında okutulan eserler gün yüzüne çıkarılacak, müderris ve öğrencilerin fevâid kayıtları ve derkenar notları ilgililerin istifadesine sunulacaktır. Bunun üzerinden –Fıkıh ilmi özelinde- söz konusu dönem ve bölgedeki ilim, eğitim ve kültür düzeyi hakkında çıkarımlarda bulunulmasının ve farklı bölge ve dönemlerle karşılaştırmalar yapılmasının da önü açılmış olacaktır. Bu çalışma kapsamında söz konusu yazma eserler ve müelliflerinin isimleri listelenecek, eser ve müellif hakkında tanıtıcı bilgiler verilecektir. Bununla beraber söz konusu müstensihnin ismi, eserin istinsah yeri ve tarihi, eserde fevâid kayıtları ve derkenar notlarının olup olmadığı ve yazma eserin fiziksel özellikleri hakkında bilgiler sunulacaktır.

Ayrıca bu kütüphane 155/2 tasnif numarası ve *Tezkiratü'l-hükkâm* adıyla kayıtlı olan hem tertip hem de muhteva olarak özel bir yeri haiz bir eseri barındırmaktadır. Tespit edilebildiği kadarıyla bu eserin sadece iki nüshası günümüze ulaşmıştır. Mâlikî fakihî ve Memlûkler döneminde Mısır kadılıkudâtlığı yapmış Burhaneddin el-İhnâî'ye (ö.777/1375) ait olan bu eser Mâlikî nevâzil literatürünün bir parçası olmasının yanı sıra devlet başkanını merkeze alan ve doğrudan ona hitap eden üslubuyla dikkat çekmektedir. Eserin ceza hukukuna ilişkin konularla sınırlı bir içeriğe sahip olması, dikkat çeken bir diğer yönünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda ceza hukuku alanında devlet başkanının yetki, sorumluluk ve sınırlarını ortaya koymaya çalışan bir metin olması açısından *Tezkiratü'l-hükkâm* siyasi-fıkhi ahkamı konu edinen, kendi döneminin tartışmalarına işaret eden ve

siyasilerin yargılama süreçlerindeki faaliyetlerini temellendiren açıklamalarıyla İslam fıkıh ve siyaset düşüncesinin saklı kalmış önemli hazinelerinden biri olmaya adaydır. Eseri gün yüzüne çıkararak mevcut literatüre mütevazı bir katkı sağlama gayretindeki bu çalışmada *Tezkiratü'l-hükkâm*'ın yazılış amacı, kaynakları, içeriği, tasnifi, alımlanması ve literatürdeki yeri ele alınacaktır.

Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü
Kütüphanesi'nde Bulunan Mantık ve Münazara Alanındaki
Eserlerin Tasnif ve Tanıtımı

Arş. Gör. Kübra OĞUZ - Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahim BİLİK
Gaziantep Üniversitesi - Trakya Üniversitesi

Özet

Çok sayıda medrese ve kütüphaneye ev sahipliği yapan Denizli, Osmanlı döneminde Batı Anadolu'nun önemli ilim merkezlerinden biri olmuştur. Denizli'nin Yatağan köyü de bu dönemde medrese ve kütüphanesiyle ön plana çıkmıştır. Yatağan medresesi İslâmî ilimlerin yanı sıra mantık, münazara ve felsefe gibi aklı ilimlere dair alanlarda da eğitim vererek Osmanlı'nın ilmî hayatına katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte bu alanlara dair çeşitli metin, şerh, hâşiye ve ta'lik türünden eserleri kütüphanesinde barındırmıştır. Yatağan'daki medreseden günümüze ulaşan çok sayıda yazma eser bugün burada bulunan Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü Kütüphanesi'nde yer almaktadır.

Bu çalışmada söz konusu yazma eserler içerisinde mantık ve münazara alanına dair eserler tasnif edilerek tanıtılacak ve bu eserlerin dayandıkları ilmî gelenek üzerinden bir değerlendirme ortaya konacaktır. Mantık ilmi, diğer ilimlerde kullanılan bir alet teşkil etmesi bakımından medrese müfredatları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında birçok ilmî problem ve tartışmanın temel ölçüsü mantıkta ihdas edilmektedir. Bu anlamda bir yerde okutulan mantık eserleri, oradaki ilmî derinleşmeye dair ipuçları vermekte ve aynı zamanda takip edilen ilmî geleneğe dair de genel bir fikir sunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada Yatağan'da bulunan mantık yazmalarını gün yüzüne çıkararak mevcut mantık geleneğinin izlerini sürmenin yanı sıra, buradaki ilmî derinleşmeye dair de genel bir değerlendirme ortaya koymak hedeflenmektedir.

Anahtar Kavramlar: Mantık, Münazara, Yazma Eser, Yatağan Yazma Eserler Kütüphanesi.

Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü
Kütüphanesi'nde Yer Alan Tasavvufa Dair Yazma Eserler ve
Ali el-Kârî'nin *Ta'îka alâ Ba'zi Muglikati Âdabi'l-mürîdîn*
Adlı Eserinin Önemli El Yazma Nüshası

Doktorant Soner KOCAOĞLU
Ankara Üniversitesi

Özet

Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü, Osmanlı Devleti zamanında Ege'nin merkez medresesi olarak kabul edilen kadim yapının yıkılmasının ardından, bu köklü ilim geleneğinin yeniden ihyası gayesiyle Denizli'nin Serinhisar ilçesinin Yatağan kasabasında kurulmuştur. 2018 yılından bu yana ilmî faaliyetlerini sürdüren enstitünün kütüphanesinde 300 küsur cilt içinde 700 civarı yazma eser mevcuttur. Bu eserler; hadis, tefsir, fıkıh, Arap dili, belagat, akaid, kelim ve tasavvuf gibi birçok ilmi bünyesinde barındırmaktadır.

Bu çalışmada Akşitler Kütüphanesi'ndeki tasavvuf ile ilgili kitaplar tespit edilmeye çalışılacak, yazı dilleri Arapça, Farsça ve Türkçe olan tasavvuf ilmine dair toplam 32 adet yazma eser hakkında bilgi verilecektir. Müellifi belli olmayan eserlerin hangi âlime ait olduğu aydınlatılmaya gayret edilecektir. Böylelikle kütüphanede yer alan tasavvufi eserlerin ilgili akademisyen ve araştırmacılara sunulması hedeflenmektedir.

et-Tarîkatü'l-Muhammediyye, Delâilü'l-hayrât ve Gülistân gibi meşhur kitapları ihtiva eden kütüphanede bazı eserlerin şerhi ya da tercümesi de bulunmaktadır. Akşitler Kütüphanesi'nde tasavvuf ile alakalı kitapları bulunan 15 âlimin isimleri ise şöyledir: Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî (ö. 505/1111), Sadî Müşerref ed-dîn Ebû Abd-Allâh Şîrâzî (ö. 691/1292), Şerefeddîn Ebû Abd-Allâh Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî (ö. 695/1296), Seyyid Alî el-Hemedânî (ö. 786/1384), Fahreddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebû Bekr Maraşî (ö. 808/1406), Süleymân Çelebî b. İvaz Ahmed Paşa Bursavî (ö. 825/1422), Ebû Abdillâh Muhammed b. Süleymân el-Cezûlî (ö. 870/1465), Ebû Nasr Muhammed b. Abd er-Rahmân el-Hemedanî (ö. 899/1494), Şâhidî İbrâhîm Efendî b. Sâlih Muglavî (ö. 957/1550), Birgili Mehmed Efendî b. Pîr Alî (ö. 981/1573), Şemî Şem-Allâh Mustafâ Prizrînî (ö. 1009/1601), Nûreddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî (ö. 1014/1605), İshak b. Hasan ez-Zencânî et-Tokâdî (ö. 1101/1689), Ebû Saîd Muhammed b. Mustafâ el-Hâdimî (ö. 1176/1762), Kâdî-zâde-i Rûmî Ahmed b. Abd-Allâh (ö. 1197/1783).

Bu çalışmada, giriş kısmının ardından eserler önce yazım dillerine göre 4 kısma ayrılacak ve Arapça, Farsça, Farsça-Türkçe ve Türkçe şeklinde bir taksime göre tanımları yapılacaktır. Her bir kitap ele alınırken önce eser ismi ve müellif adı verilecek, ardından yazma eserin cilt özellikleri, sayfa sayısı, yazı çeşidi, satır sayısı gibi fiziksel özellikleri yanında yazım yeri, istinsah eden, istinsah tarihi gibi bilgiler zikredilecektir. Sonrasında ise müellif hakkında olabildiğince kısa ve öz bilgi verilmeye çalışılacak ve genel hatları ile kitabın özelliklerine değinilecektir. Birden fazla nüshası olan kitapların nüsha bilgileri art arda verilecektir.

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Kütüphanesi'ndeki Hadis El Yazmaları ve Buhârî'nin *es-Sahîh*'inin 825 Yıllık Nüshası

Doç. Dr. Mahmut Yazıcı
Pamukkale Üniversitesi

Özet

Tarihi el yazma eserler geçmişin eğitim, öğretim, kültür, sanat, zanaat hasılı bir milletin hafızasını geleceğe taşıyan önemli belgelerdir. Kütüphaneler ise bu dokümanların muhafaza edildiği kıymetli merkezlerdir. Tarihi kayıtlara göre bölgesinde önemli bir yere sahip olan Yatağan Yukarı Medrese'de bulunan ve günümüzde Pamukkale Üniversitesi Yatağan Yerleşkesi'nde yer alan İslami İlimler Enstitüsü Kütüphanesi'ndeki paha biçilemez el yazma eserler, hem Yukarı Medrese'nin hem de küçük bir kasaba olan Yatağan'ın tarihine ışık tutacak önemli belgelerdir.

700'ü aşkın el yazma eser ile Denizli'de en fazla yazma eser barındıran bu kütüphanede Osmanlı medreselerinde okutulan tefsir, tevid, hadis, fıkıh, feraiz, kelim/akaid, tasavvuf, adab, ahlak, sarf, nahiv, belagat, mantık, astronomi, zooloji ve hesaba dair birçok eser bulunmaktadır.

Biz bu çalışmamızda söz konusu kütüphanedeki Hadis el yazmalarını inceleyip tanıtımını yapacağız. Yaptığımız araştırmada kütüphanede hadis/siyer ilmiyle ilgili kırka yakın el yazması bulunmaktadır. Bunlar arasında derleme türü eserler/kırk hadisler, hadis şerhleri, hadis usulü ve şemâil kitapları ön plana çıkmaktadır. Şemâil türü eserlerden Tirmizî'nin eş-Şemâil'i, Kadı İyâz'ın eş-Şifâ'sı, Şerhlerden Kastallânî'nin İrşâd'ı, Mesâbih şerhleri, İbn Melek'in Mebârikü'l-ezhâr'ı, hadis usulü eserlerinden Nuhbetü'l-fiker Şerhi örnek verilebilir.

Kuşkusuz özelde hadis eserleri, genelde ise İslami İlimler Enstitüsü Kütüphanesi'ndeki eserler arasında yer alan yaklaşık 825 yıllık olan ve belki de dünya kütüphanelerindeki en eski tarihli nüshalardan birisi olması nedeniyle Buhârî'nin *es-Sahîh*'inin eksik bir nüshası, önemli bir değerdir.

597/1202 yılında yazılıp sema' edilen bu kıymetli eser, Kerîme el-Merveziyye'nin (ö.463/1071) Ebû'l-Hasen Ali el-Ferrâ, Ebû Sadık Mürşid b. Yahya ve Muhammed b. Berekât es-Sa'îdî adlı üç öğrencisi tarafından nakledilmek suretiyle Kerîme>Küşmîhenî>Firebrî isnadıyla Buhârî'ye ulaşmaktadır.

Sonuç olarak İslami İlimler Enstitüsü Kütüphanesi'nde yer alan hadis el yazmaları sayıca az olsa da çeşitli düzeylerdeki Osmanlı medreselerinde okutulan eserlerle karşılaştırıldığında ileri düzeydeki öğrencilere okutulan eserlerden oldukları anlaşılmaktadır. Bu da Yatağan'daki Yukarı Medrese'nin ilmi düzeyinin yüksekliğine işaret ederken söz konusu medresenin bölgesinde neden çekim merkezi olduğuna da ışık tutmaktadır.

Anahtar kelimeler: Hadis, Buhari, Sahih, Yatağan, Yukarı Medrese, İslami İlimler Enstitüsü

**Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü
Kütüphanesi'nde Bulunan Arap Dili ve Belagatı ile İlgili
Yazma Eserler**

Doç. Dr. Ahmet TOPAL - Dr. Necmettin ÖZTÜRK
Hitit Üniversitesi - Pamukkale Üniversitesi

Özet

Bu tebliğ, bugün Denizli'nin Yatağan mahallesi sınırları içerisinde yer alan, Yatağan Akşitler Yazma Eserler Kütüphanesine kayıtlı 352 yazma eserin, Arap Dili ve Edebiyatı ile alakalı olanlarını konu edinmektedir. Bu kütüphanedeki yazmalar, bin yıllık bir medrese olan Yatağan Medresesine ait olan ancak yarım asır boyunca çoğu toprak altında saklanmış olan ve daha sonra Prof. Dr. Mustafa Cevat Akşit Hoca Efendi'nin hususi gayretleriyle gün yüzüne çıkarılıp, 2011 yılında kurduğu Yatağan Akşitler Yazma Eserler Kütüphanesi'ne bağışlanmış yazmalardan oluşmaktadır. Bu saklı hazinenin, Arap Dili ve Edebiyatı alanıyla ilgili olanlarını tespit etmeyi amaçlayan tebliğimizde, ilgili yazmalar öncelikle Arapça Dil Bilgisi ve Edebiyat olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmış, bu ana tasniflerin altında, Nahiv, Sarf, Belagat, Şiir, Vadı' ve Lügât gibi alt-tasniflere yer verilmiştir. Daha önce detaylı tanıtımı yapılmamış bu yazmaların hususiyetlerini değerlendirmeye tabi tutmak suretiyle, bu tebliğ genelde Arapça Yazmalar alanına, özelde ise bu koleksiyonun tanıtımına katkı sunmayı hedeflemektedir. Ayrıca bu çalışma ile, bin yıllık Yatağan Medresesi'nde okutulan Arap Dili ve Edebiyatı alanına dair eserler üzerinden, bu medresenin ilmi seviyesine ışık tutarak Osmanlı ilmi geleneği üzerine yapılan genelde eğitim bilimleri ve sosyal bilimler alanlarına, özelde ise Arap dili eğitimi alanına katkı sunmayı umuyoruz. Tebliğimizde Arap Dili ve Edebiyatı alanında ön plana çıkan ve bazıları yaklaşık 600 yıllık olan yazmaların üzerinde durularak, koleksiyonun önemi vurgulanacaktır.

Anahtar Kavramlar: Yatağan Yazma Eserler Kütüphanesi, Arap Dili ve Edebiyatı, Osmanlı İlmî geleneği, İlimler Tasnifi ve Medrese Eğitimi.

Yatağan Medresesi'nden Günümüze Ulaşan Akaid-Kelâm Eserleri Bağlamında Medresenin Kelâmi Tavrı

Arş. Gör. Zübeyir ÜÇTAŞ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Özet

Pamukkale Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü Kütüphanesinde, aynı zamanda enstitünün de bulunduğu Denizli Yatağan'daki medreseden günümüze intikal eden çok sayıda yazma eser mevcuttur. Akâid-kelâm, fıkıh, tefsir, hadis ve Arap dili ve edebiyatı gibi alanlar başta olmak üzere, İslâmî ilimlerin hemen hemen her alanıyla ilgili yazma eserlerin bulunduğu kütüphanede, tespitlerimize göre akâid ve kelâm alanıyla ilgili elliye aşkın eser bulunmaktadır.

Bunlar arasında Ebû Hânîfe (ö. 150/767)'nin *el-Fıkhü'l-Ekber* ve *el-Vasiyye'si*, Ömer en-Nesefî (ö. 537/1142)'nin *el-Akâidetü'n-Nesefiyye'si*, Adudüddîn el-Îcî (ö. 756/1355)'nin *Akâidü'l-Adudiyye'si* akâid sahasında ön plana çıkan eserlerdir. Serâcüddîn el-Ûşî (ö. 575/1179)'nin *el-Bedü'l-Emâlî* ve Hızır Bey (ö. 863/1459)'in *el-Kasâidetü'n-Nûniyye* adlı manzum akâid eserlerini de bunlara eklemek mümkündür. Ayrıca bu eserlerden *el-Fıkhü'l-Ekber*, *el-Akâidetü'n-Nesefiyye*, *Akâidü'l-Adudiyye* ve *el-Bedü'l-Emâlî* üzerine yapılan şerh, hâşiye ve ta'likâtların da yine akâid sahasındaki yazmaların önemli bir kısmını oluşturduğu görülmektedir. Kütüphanedeki yazma kelâm eserlerinin ise Ebü'l-Muîn en-Nesefî (ö. 508/1115)'nin *Bahrü'l-Kelâm*, Seyyid Şerîf el-Cürçânî (ö. 816/1413)'nin *Şerhu'l-Mevâkıf* ve Kemâlüddîn İbnü'l-Hümâm (ö. 861/1457)'in *el-Müsâyere* isimli eseri üzerine yine kendisi tarafından yazılan şerhi *Tavzîhu'l-Müsâyere* gibi eserlerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Kütüphanede bunlar dışında da akâid ve kelâm ile ilgili irili ufaklı birçok eser bulunmaktadır.

Bu çalışmada, öncelikle söz konusu eserlerin yazarları hakkında da bilgi verilmek suretiyle ilgili eserlerin kısa tanıtımları yapılacak, ardından kütüphanede bulunan yazmaların, cilt özellikleri, sayfa sayısı, yazı çeşidi, satır sayısı gibi fiziksel özellikleri yanında eser ismi, müellif adı, yazım yeri, istinsah eden, istinsah tarihi gibi bilgiler üzerinden yazmalar tanıtılmaya çalışılacaktır. Ayrıca, kütüphanede söz konusu eserin birden fazla nüshası varsa ya da onun üzerine yapılmış şerh, hâşiye ve ta'likâtlar varsa bunlar art arda verilerek bir bütünlük sağlanmaya çalışılacaktır.

Gömülü Teori Bağlamında Bir Kültür Analizi: “Yatağan” Kelimesine Atfedilen Yerleşim Yeri ve Kılıç Anlamlarına İlişkin İçerik Analizi

Hüseyin Serhan ÇALHAN
Pamukkale Üniversitesi

Özet

Bir yerleşim yeri ve savaşlarda kullanılan bir kılıç türüne ismini vermiş olan Yatağan’ın, tarihi ve kültürel bir değer olarak kabul görmesine rağmen Batılı literatüre kıyasla yerli literatürde yeteri kadar çalışılmadığı tespit edilmiştir. Diğer yandan “Yatağan” denildiğinde ilk akla gelen yerin Muğla’ya bağlı Yatağan ilçesinin geliyor olmasının sempozyumun adlandırılmasına da yansıdığı görülmektedir. Çalışmanın bilimsel özgünlüğünü de kapsayan, yurtdışı menşei ve farklı türlerdeki eserlerde yer alan “yatağan” betimlemeleri çerçevesinde Yatağan’ı kılıç ya da yerleşim yeri olarak tanımlayan çeşitli tarihsel ve kültürel bağlamları da bilimsel bir zemine oturtma çabası söz konusudur. Gömülü teori ekseninde içerik analizi tekniği ile yurtdışında yayımlanan eserlerde bahsi geçen “yatağan” kelimelerine atfedilen yerleşim yeri ve kılıç anlamları incelenerek sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Buradan hareketle Yatağan’ın tarihi ve kültürel bir perspektife kavuşturulması amaçlanmıştır. Bu yönüyle çalışmanın araştırmacılara ve politika yapıcılara yerel öğelerin öne çıkarılması açısından yol göstereceği düşünülmektedir. Çalışmada, en çok “yatağan” kelimesine yapılan göndermelerin genel olarak; kılıç, büyük bıçak, Türk kılıcı, Müslümanların kılıcı olduğu görülmüştür. Ayrıca, akciğerlerde görülen bir hastalıkta “yatağan” görüntüsünün gözlemlenmesi tanı için ayrıcalık bir özellik olarak ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yatağan, Kılıç, Gömülü Teori, İçerik Analizi

Geçmişten Günümüze Acıpayam Yöresi Su Değirmenleri

Arkeolog Şaban KÖK
Denizli Müze Müdürlüğü

Özet

Anadolu'daki ilk el değirmenleri Neolitik yerleşimlerde görülmeye başlamıştır. Ancak bunların gelişerek tarihte su değirmeni olarak ortaya çıkması MÖ 1yy rastlamaktadır. Denizli yöresindeki ilk su değirmenleri, Roma Dönemi'nde kurulmuştur. Bu değirmenler; Honaz yakınlarındaki Kolossai Antik Kentinde ve Çal-Aşağıseyit Mahallesi Değirmen Deresi mevkiindeki Lounda Antik bulunmaktadır. Antik dönemden başlayarak Türk döneminde de Dağ Marmara, Aşağıseyit, Buldan Narlıdere ve Honaz değirmenleri 20. yüzyılın son çeyreğine kadar varlığını sürdürmüştür.

Türk tarihine bakıldığında ise Su değirmenlerinin Uygurlarda kullanıldığı bilinmektedir. Su Değirmenlerinden Anadolu; Selçuklularda ve Osmanlılarda "Asiyap" adı altında, vakıf kayıtlarında ve arşiv belgelerinde söz edilmektedir.

Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri süresince Denizli Yöresinin, akarsu kaynaklarının bol bulunduğu coğrafyada yer alması nedeniyle, su değirmenlerinin kurulmasına olanak tanımıştır. Bunların işletilmesi ise değirmenin sahibi veya işçisi tarafından yürütüldüğü gibi kiraya verme, köy adına işletme, ortak işletme (gelirinden pay alma veya kullanımın ortak sayısına göre bölünmesi) olarak yürütülmüştür. Bunun dışında değirmen işletmelerinde kadınlarında görev aldığı bilinmekte olup bu yörede kadınların değirmencilikte üretime doğrudan katkıda bulunması bakımından önem taşımaktadır.

Yöredeki su değirmenlerinin adları incelendiğinde, çok çeşitlilik gösterdiği belirlenmiştir. Bunu, yörenin halk kültüründeki zenginliği ile ilişkilendirmek mümkündür. Ancak yörede tunç çağlardan itibaren iskân gören ve antik çağda Kazanes Bölgesi olarak tanınan coğrafya içinde bulunan Acıpayam yöresindeki zengin akarsu kaynaklarının aktığı vadilerde kuşkusuz antik çağdan başlayarak Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde de günümüzde olduğu gibi çok sayıda su değirmeni işletilerek yöre halkının un ihtiyacı karşılanmıştır. Çok sayıda su değirmeninden günümüzde sadece onlarcasının ayakta kalması, üretim-tüketim biçiminin değişmesi ve geleneksel yaşantının teknolojik gelişmeye direnmesiyle açıklanabilir. Buna karşın Denizli yöresinde işleyen birkaç değirmen Acıpayam-Çameli coğrafyası yer almaktadır. Hala Çameli yöresinde üretilen tahıl ve mısır, keşkek, bulgur Elmalı (Yusufiye), Kirazliya (Değne) ve Sarıkavak Mahallelerinde öğütülmektedir. Günümüzde Acıpayam'ın Benlikte çalışmakta olan su değirmenleri de durmuş yerini Acıpayam'ın Merkez, Kelekçi, Gölcük, Güney ve Akşar yol güzergahında elektrikle çalışan un değirmenlerini bırakmıştır. Bundan da geleneksel üretim-tüketimin Acıpayam yöresinde devam ettiği gözlemlenmektedir. Elektrikli değirmenlere geçilmesine rağmen akarsu kaynaklarının bulunduğu yerlerde su değirmenlerinin eski günlerdeki gibi olmasa da yerel yönetimlerin destekleriyle ekolojik üretim ve tüketime dayalı projelerini sosyal finans kaynaklarından yararlanarak uygulamaya konulmasıyla birlikte su değirmenlerinin varlığını sürdürmesi ve turizme katkı yapması mümkün görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlıdaki Asiyap yapıları, Acıpayam su değirmenleri, elektrikli değirmenler, tahılın öğütülmesi, akarsu kaynakları.

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ

DENİZLİ YATAĞAN Tarih ve Kültür Sempozyumu

Özet Metin Gönderim Son Tarihi
02 Ağustos 2024

Kabul Edilen Özet Metinlerin İlanı
12 AĞUSTOS 2024

Tam Metin Gönderim Son Tarihi
01 EKİM 2024

Sempozyum Programı İlanı
20 EKİM 2024

Sempozyum Programı
25-27 Ekim 2024

web adresi: <https://www.pau.edu.tr/islamiilimler/tr/sayfa/sempozyum-takvimisymposium-schedule>
iletişim: denizliyatagansempozyumu2024@gmail.com

